

Magyar Helsinki Bizottság

MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG

1054 Budapest, Bajcsy-Zsilinszky út 36-38. I/12.

1242 Budapest, Pf. 317.

Tel/fax: + 36 1 321 4323, 321 4141, 321 4327

helsinki@helsinki.hu

www.helsinki.hu

Jelentés a Magyar Helsinki Bizottság 2013. július 24-i látogatásáról a Nyírbátori Menekültügyi Őrzött Befogadó Központban

A Magyar Helsinki Bizottság és a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal között fennálló együttműködési megállapodás alapján 2013. július 24-én a Bizottság felkereste a Hivatal nyírbátori menekültügyi őrzött befogadó központját. A látogatáson részt vevő munkatársak Bakonyi Anikó, Gruša Matevžič, dr. Iván Júlia és dr. Somogyvári Zoltán voltak. Elkísérte a látogatásra a Bizottság munkatársait dr. Zsadányi Erzsébet, a Cordelia Alapítvány pszichiáttere is.

Az együttműködési megállapodás értelmében a Helsinki Bizottság megfigyelő látogatása kiterjed a menedékkérőkkel való beszélgetésre, valamint az elhelyezésre, illetve fogvatartásra szolgáló épület, épületrész fizikai állapotára, a kérelmezőkkel való bánásmódra, elhelyezésük körülményeire, jogaik biztosítására, egészségügyi ellátásukra, a fogvatartottak és az őrizetükkel megbízottak közötti kapcsolat minőségére.

***

A jelentés elkészítését az Európai Unió „Alapvető jogok és polgárság” programja támogatta. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió véleményét tükrözi.

Nyírbátorban 2013. július elseje óta működik menekültügyi őrizet és idegenrendészeti őrizeti rezsimben működő létesítmény is. A Bizottság megfigyelői mindkét intézmény vezetőségével találkoztak és rövid megbeszélésen tekintették át az első pár hét legfontosabb tapasztalatait. Szilágyi Antal, az őrzött befogadó központ igazgatója elmondta, hogy 2013. július 1-én nyitották meg a létesítményt, de hivatalosan július 9-én érkezett az első fogvatartotti csoport. A látogatás napján összesen 121 fő volt menekültügyi őrizetben két épületrészben. A befogadó központot két épületben alakították ki: a B épület területén, valamint az A épület alsó szintjének két szektorában.

Az igazgató elmondása szerint a fogvatartottak állampolgársági megoszlás szerint többségében koszovóiak, de vannak pakisztániak és észak-afrikaiak is (algériaiak, tunéziaiak). Az igazgató elmondta, hogy a koszovói őrizetesek nagyobb számban (hatvanan) vonták vissza a menedéjogi kérelmeket, ekkor ügyük visszakerül a rendőrséghez és egy bizonyos idő elteltével átkerülnek idegenrendészeti őrizetbe a kiutasításuk végrehajtásának megszervezéséig.

Az igazgató elmondása szerint a látogatás napjáig nem történt még rendkívüli esemény, de az első napokban igen feszült hangulat uralkodott az őrzött befogadó központban. Az igazgató tapasztalataival összhangban a Bizottság megfigyelői a látogatás során is általában rendkívül feszült hangulatot, értetlenséget és információéhséget tapasztaltak a fogvatartottakkal való beszélgetés során.

Az igazgató pozitívként említette, hogy a Hivatal napi két órában tart félfogadást az ügyfélszolgálaton. A létesítmény a látogatás napján összesen 8 szociális munkást alkalmazott, akiket egy rendőr és egy fegyveres biztonsági őr kísér a létesítményen belül. Az orvosi ellátást egy civil háziorvoson keresztül szervezték meg napi 2 órás időtartamban. A szociális munkások nyelvismeretéről az igazgató elmondta, hogy angolul, németül, oroszul és ukránul beszélnek. A látogatáskor nem volt elérhető pszichológusi segítség a központban, a tervek szerint a jövő évi EMA pályázatból próbálnak erre forrást teremteni.

Általános megállapítások a B épületről

I. Általános légkör, programok, kapcsolat a szociális munkásokkal és az őrzökkel

A menekültügyi őrizet hatálya alatt álló külföldiekkel a látogatás során először a B épületben beszélgettek a megfigyelők. Itt 94 őrizetes volt a látogatás napján. Többen jelezték, hogy – szemben az igazgató által említett két órás napi ügyfélszolgálati idővel – nem értek hozzá a Hivatal ügyintézőihez, vagy azért, mert nem tudtak az ügyfélszolgálat létezéséről, vagy azért, mert hiába keresték az ügyintézőt, az ügyfélszolgálati iroda zárva volt. A menekültügyi őrizet jogalapjával, a bírósági hosszabbítás módjával kapcsolatosan többen panaszkodtak arra, hogy nem volt senki, aki érdemben segített volna nekik, nem értették pontosan az eljárás menetét és a bírósági meghallgatásra a Hivatal által kirendelt jogi képviselő végig passzív maradt az eljárás során. Ezek a körülmények elégedetlenséget keltettek többekben.

Szintén feszültséget keltett, hogy koszovóiak és pakisztániak azt tapasztalták, hogy a velük azonos állampolgárságú és velük együtt elfogott ismerőseik a debreceni nyitott befogadó állomásra, míg ők őrizetbe kerültek. A megfigyelők által megkérdezett őrizetesek közül senkinek sem volt tudomása az óvadék vagy egyéb, a fogvatartás alternatívájaként alkalmazható intézkedésről, noha a BÁH Észak-alföldi Regionális Igazgatóságának igazgatója, Harhai Zsolt elmondta, hogy ismeretei szerint mindig kapnak erről tájékoztatást. A Helsinki Bizottság megfigyelői több tucat, a menekültügyi őrizetet meghosszabbító bírósági határozatot tekintettek meg a helyszínen, amelyek szinte kivétel nélkül a kérelmező állampolgárságával és az arra a kérelmezői csoportra vonatkozó – egyébként részleteiben nem ismertett – általános migrációs trendekre és a továbbutazásra hivatkoztak az őrizet elrendelésének okaként. Számos olyan végzést láttak a megfigyelők, amelyek a kérelmező személyes adatainak kivételével teljes mértékben szó szerint megegyeztek másokéval. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ezt a gyakorlatot – amely a végzések szó szerinti átmásolása, az egyéniesítés kötelezettségének teljes kiüresítését jelenti –, az Emberi Jogok Európai Bírósága már három esetben is kifogásolta az idegenrendészeti őrizet kapcsán.

- Javasoljuk, hogy a Hivatal helyszínen dolgozó alkalmazottai széles körben hozzáférhetően biztosítsanak közérthető tájékoztatást a fogvatartottaknak a fogvatartás jogalapjáról, ezzel jelentősen csökkentve a feszültséget és az abból esetlegesen adódó kellemetlenségeket.

Az őrizetesek közül többen sérelmezték, hogy az ingyenes ügyvédi segítséghez való hozzáférésük nincsen biztosítva annak ellenére, hogy menekültügyi eljárásaik során fontosnak tartanák a jogi tanácsot és az ügyük képviselétét.

- Javasoljuk, hogy a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal a KIMISZ-szel együttműködésben szervezze meg, hogy a nyírbátori menekültügyi őrizetben fogvatartott menedékkérők hozzá tudjanak férni az állami jogi segítségnyújtás keretében menedékjogi ügyekben tanácsot és képviseletet nyújtó ügyvédekhez, továbbá szervezze meg az ügyvédeknek a nyírbátori központban előre meghatározott időpontokban való rendszeres megjelenését.

Az őrizetesek és a szociális munkások viszonya meglehetősen passzív és távolságtartó volt a látogatáskor, nem láttunk érdemi kommunikációra utaló jeleket. A Bizottság megfigyelői hiányolták a szociális munkások – szakmai feladataiból egyébként fakadó – kezdeményező fellépését, amely pedig az őrzött szállásokról ismert esetekben hozzájárult ahhoz, hogy a fogvatartás okozta nehézségekkel jobban meg tudjanak birkózni a külföldiek. Az őrizetesek beszámoltak arról is, hogy mindaddig semmilyen programot nem szerveztek számukra a szociális munkások és nem érzik részükről a segítőkészséget, sőt megítélésük szerint van, aki kifejezetten kerüli a velük való kapcsolatot. Szintén érkezett panasz a tolmácsolás hiányára, mint több őrizetes is elmondta, így gyakorlatilag lehetetlen kommunikálniuk a szociális munkásokkal.

- A Helsinki Bizottság álláspontja szerint az akár hat hónapig tartó fogvatartás során kiemelt fontosságú a megfelelően képzett és rátermett szociális munkások foglalkoztatása, erre a Hivatalnak külön gondot kellene fordítania – szükség esetén gyakorlatorientált nyelvi, interkulturális képzésekkel. Ezen a téren számos hazai civil szervezet rendelkezik releváns tapasztalattal – pl. Menedék Egyesület, Artemisszió Alapítvány –, célszerű lenne ezeket a szervezeteket megkeresni a további együttműködés és az újonnan felvett szociális munkások szakmai kompetenciáinak fejlesztésének jegyében.

A látogatás során nem érkezett a Bizottság megfigyelőire bántalmazásra vagy rossz bánásmódra utaló panasz, amely mindenképp pozitívumként értékelendő. Szintén előremutató, hogy a menekültügyi őrizet végrehajtása során nem történik „zárkóztatás”, hanem az épületen belül szabadon mozoghatnak a fogvatartottak, az udvart is

szabadon használhatták a látogatáskor, így valóban megvalósul a jogszabályban (a menedékkjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény 31/F. § (3) bekezdés ag) pont) előírt napi legalább egy óra szabad levegőn tartózkodás.

II. Kapcsolattartás a külvilággal, vásárlás

A feszült légkör ellenére üdvözlendő, hogy állítólag a látogatás napján sikerült beszerezni és beindítani az internetszobát. A külföldiek jelezték, hogy az internetkapcsolat nagyon lassú, a gépek nagyon lassan töltötték be a külföldiek által keresett közösségi oldalakat. A kihelyezett sportszerek (kosárlabda, pingpongasztal) láthatóan népszerűek voltak. Az épület lépcsőházában található nyilvános telefon, és a látogatáskor megállapítható volt, hogy a telefonálás zavartalan rendben zajlik.

- Javasoljuk, hogy fordítson a központ figyelmet arra, hogy a sporteszközöket folyamatosan karban tartsák, szükség esetén pótolják, mert a rendőrség és a Helsinki Bizottság eddigi egybehangzó tapasztalatai szerint a sporteszközök hozzájárulhatnak a hosszú fogvatartás okozta tétlenség negatív hatásainak csökkentéséhez.

A menekültügyi őrizetben levő külföldieknek lehetőségük van a letéti pénzük terhére vásárolni, és a cigaretta beszerzését is megoldották a bolton keresztül. Panaszokat kaptak a Helsinki Bizottság megfigyelői azonban a bolti árakra és a vásárláskor alkalmazott 230-250 forintos euró-árfolyamra.

- Álláspontunk szerint a banki középárfolyamtól való jelentősebb (akár 20-30%-os) eltérés indokolatlan és érthetetlen, és a külföldiekben azt az érzetet erősíti, hogy átverik őket, ezért javasoljuk, hogy a Hivatal vizsgálja ki a bolt által alkalmazott árfolyamot és tegyen lépéseket annak érdekében, hogy az a piaci árfolyamoknak megfelelő legyen.

III. Étkezés

Több őrizetes jelezte azt, hogy szeretnének több gyümölcsöt enni, valamint azt, hogy az étel mennyiséget kevésnek találják, éhesek maradnak.

IV. Egészségügyi ellátás, higiénia

Több őrizetes is említette, hogy bármilyen panasszal kerestek fel az orvost, az vizsgálat helyett ugyanazt az aszpirint adja nekik, így nem hiszik, hogy megfelelő ellátásban részesülnének komolyabb panaszok esetén.

- A panaszok megfelelő kivizsgálása érdekében fontosnak tartjuk, hogy biztosítson a Hivatal tolmácsolást az orvosi ügyelet idejére, legalább az indokolt esetekben.

A Bizottság megfigyelőinek a fogvatartott menedékkérők panaszolták továbbá, hogy a fogvatartotti létszámhoz képest aránytalanul kevésnek találják a WC-k és zuhanyzók számát. Szintén felmerült, hogy a nyírbátori csapvíz büdös, többen attól tartottak, hogy nem alkalmas emberi fogyasztásra. A Bizottság megfigyelői, miután maguk is megkóstolták a vizet, megpróbálták megnyugtatni az őrizeteseket, hogy az minden bizonnyal ivóvíz, ám valóban kellemetlen, szokatlan szaga van.

V. Egyéb panaszok

Az őrizetesek panaszokot adtak az őrzött befogadó központ szomszédságában működő lőtérre és a zajra. Sokakban ez rossz emlékeket ébreszt, rosszabbul alszanak, szoronganak. Álláspontunk szerint rendkívül átgondolatlan lépés lőtérrel létesíteni egy olyan intézmény mellett, ahol menedékkérőket tartanak fogva, akik közül vannak háborús övezetektől érkezők és akár PTSD-ben szenvedők is.

Visszatérő panaszként merült fel, hogy közös bilincsből viszik az őrizeteseket a bíróságra. A vezetőszárral történő összebilincselést megalázónak élik meg az őrizeteseket, ezt a Bizottság képviselői jelezték a központ vezetőjének. A Rendőrség őrzött szállásainak szabályzatáról szóló 43/2008. sz. (OT. 25.) ORFK utasítás 137. és 138. pontja rendelkezik a bilincselés részletszabályairól, illetve annak szükségességéről, amely szerint akkor kell megbilincselni a külföldit, ha azt veszélyessége indokolja. Az őrizetesek által elmondottak szerint azonban az egyes őrizetesek „veszélyességét” nem mérték fel az intézkedések megtétele előtt, inkább általános jellegű gyakorlatnak tűnik a bilincs és vezetőszárral alkalmazása.

A fogvatartottak sérelmezték, hogy egyszerre nem tarthatják maguknál az összes pénzüket, és volt olyan egyedi panasz, mely szerint a szociális munkás alkalmanként csak 5 eurót engedélyezett kiadni a fogvatartott letétjéből.

- Ez a panasz álláspontunk szerint felveti, hogy a letételezés szabályait külön, közérthető formában és módon ismertessék a fogvatartottakkal, valamint az egyszerre felvehető összeget méltányosan, a bevásárlási szokásokhoz és a bolti árakhoz alakítva szabályozzák.

VI. Egyedi panaszok

A látogatás során két algériai állampolgárságú őrizetes (B.A. és H.O.) jelezte, hogy bár az elfogásukkor (2 illetve 3 nappal azelőtt) azt mondták, hogy felnőttek, valójában 1996-ban és 1997-ben születtek. A megfigyelők, valamint a Cordelia Alapítvány pszichiáterének véleménye szerint a többieknél láthatóan fiatalabbak lehetnek, ezért a megfigyelők jelezték a létesítmény vezetőjének, hogy szükséges lenne az életkoruk megállapítása iránt haladéktalanul intézkedni, ahogy ezt az idegenrendészeti őrizet esetén is kötelezően előírja a 301/2008. (XI.9) sz. Korm.rendelet 36/B. § szakasza is.

Az A épületre vonatkozó megállapítások

I. Általános légkör, programok, kapcsolat a szociális munkásokkal és az örökkel

Az A épületben 27 fő volt menekültügyi őrizetben a látogatás napján. Az itt elhelyezett kérelmezők azt jelezték a megfigyelőknek, hogy mivel ők egy másik épületben vannak fogvatartva, nincs lehetőségük a személyes ügyfélfogadáshoz hozzáférni és nem tudnak panaszbeadvánnyal sem az igazgatóhoz fordulni.

- Javasoljuk, hogy a vezetőség vizsgálja felül, hogy a külön elhelyezett őrizeteseknek is ugyanolyan lehetőségeik legyenek a fogvatartásukkal vagy ügymenetükkel összefüggő panaszai – akár írásos, akár szóbeli – előadására, mint a B épületben fogvatartott társaiknak.

Többen jelezték, hogy durva hangnemben beszéltek velük az örök. Fizikai bántalmazásról azonban nem számoltak be a kérelmezők.

A szociális munkásokkal kapcsolatban az A épületben is egybehangzóan arról nyilatkoztak az őrizetesek, hogy gyakorlatilag nincs kommunikáció, nem foglalkoznak velük.

Egyes menedékkérők az A épületben kifüggesztett, az önkéntes visszatérés lehetőségét hirdető IOM tájékoztatótól zavarodtak össze, mert nem értették, hogy ennek mi köze a kérelem elbírálásához. Álláspontunk szerint a menedékjogi eljárás menetéről is szükséges tájékoztatást nyújtani, ennek hiányában az önkéntes hazatérésről szóló tájékoztatás félrevezető lehet, és mintegy arra sarkallhatja a fogvatartottakat, hogy vonják vissza menedékkérelmüket. Néhány koszovói őrizetes arról számolt be, hogy bár néhány napja már visszavonták a menedékkérelmüket és úgy döntöttek, hogy hazatérnek, mégsem kerültek át az idegenrendészeti fogdára. A Bizottság munkatársai nem tudtak érdemi választ adni a kérdésre, bízunk benne, hogy a lehető leghamarabb sikerül az adott külföldi jogállásának megfelelően megoldani az elhelyezést az épület kapacitásának függvényében.

Volt olyan fogvatartott, aki azt panaszolta, hogy nem tudja, mennyi az idő, mert sehol sincsen óra. Javasoljuk, hogy ezt orvosolják falórák kihelyezésével a közös helyiségekben.

A menedékkérők panaszoktól továbbá arra, hogy következtelen és ezért kiismerhetetlen számukra a vásárlások időpontja.

- Ezért javasoljuk, hogy a vásárlási lehetőségekről függessenek ki több nyelven tájékoztatást és azt tartsák is be a napirend szervezésekor.

II. Elhelyezés, higiénia

A Bizottság megfigyelőinek arról számoltak be az őrizetesek, hogy a fürdőszobát alig takarítják, rossz állapotban van, valamint néhány zárkában a kiégett izzók miatt nem volt olyan minőségű a mesterséges világítás, ami a naplemente után lehetővé tette volna az olvasást. A panaszt a megfigyelők jelezték az igazgatónak, aki azt ígérte, hogy intézkednek a kiégett izzók cseréjéről.

A fogvatartott menedékkérők továbbá arról számoltak be, hogy látogatásunk idejéig nem volt számukra biztosítva a borotválkozás és a hajvágás lehetősége, továbbá körmüket sem tudták levágni a megfelelő eszköz hiányában. A

látogatás végén a megfigyelők felvetették ezt az igazgatónak, aki ígéretet tett, hogy megpróbál megszerezni egy helyi fodrászt, aki levágná a hajukat.

- Javasoljuk, hogy az őrzetesek tarthassanak maguknál körömvágó csipeszt vagy ezt szükség esetén központilag osszák ki nekik. Javasoljuk továbbá, hogy az idegenrendészeti őrzött szállás vezetőjének tapasztalatait hallgassák meg és a jól működő megoldásokat ültessék át a menekültügyi őrzeti gyakorlatba.

III. III. Ruházkodás

Az A és a B épületben fogvatartott menedékkérőkre egyaránt igaz, hogy nagyon szegényes a menedékkérők ruházata – erre maguk a fogvatartottak is panaszkodtak. A nagy melegben nem szeretnének a sokszor egyébként is elhasznált cipőjükben közlekedni, ám nincsen elég papucsuk, ezért volt olyan szoba a B épületben, ahol 5-10 ember osztozkodott egy pár papucsoson.

- Javasoljuk, hogy a szociális munkások fordítsanak figyelmet az őrzetesek évszaknak és időjárásnak megfelelő alapruházattal való ellátására, akár adományok beszerzése, akár segítségnyújtás megkeresése útján.

IV. Egyedi panaszok

Az A épület z-06-os zárkájában elhelyezett pakisztáni állampolgárságú A.M. elmondása szerint valójában kiskorú, és ezt az őrzet bírósági hosszabbításakor mondta is a bírónak, aki azt ígérte, hogy meg fogják vizsgálni. A meghallgatás óta eltelt egy hét alatt azonban állítása szerint semmilyen vizsgálatot nem végeztek rajta, továbbá nyugtalanító, hogy a bírósági végzésben sem utalt semmi a vizsgálat elrendelésére. Az esetről a megfigyelők tájékoztatták az igazgatót, kérve, hogy a B épületben talált két algériai potenciális kiskorúhoz hasonlóan őt is vizsgálják meg a 301/2008 (XI.9.) Korm.rendelet 36/B. § szerint.

Budapest, 2013. augusztus 22.

társelnök

Magyar Helsinki Bizottság